

ARTĂ MUZICALĂ MUSICAL ART

SIMFONIA NR. 3 PENTRU ORCHESTRA DE FANFARĂ DE VICTOR SIMONOV: PARTICULARITĂȚI STRUCTURALE ȘI INTERPRETATIVE

SYMPHONY NO. 3 FOR BAND ORCHESTRA BY VICTOR SIMONOV: STRUCTURAL AND INTERPRETATIVE PARTICULARS

SVETLANA BADRAJAN¹,

doctor în studiul artelor, profesor universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0000-0002-3842-9676>

OLEG CAZACU²,

doctorand,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0000-0002-5876-9707>

CZU 785.12.082.1:781.6

DOI <https://doi.org/10.55383/amtap.2024.2.01>

Orchestra de fanfară ocupă un loc important în viața socială și culturală a Republicii Moldova. Repertoriul consacrat fanfarei, sub aspectul genului muzical, este divers: de la marșuri, creații academice până la cele folclorice, de divertisment, pop-rock, jazz etc. În pofida repertoriului bogat, cu regret, constatăm un număr mic de lucrări scrise nemijlocit pentru fanfară. Dintre compozitorii consacrați din Republica Moldova (sau care au activat la noi) care au scris pentru orchestra de fanfară îi numim pe Nicolae Chiosa, Gheorghe Mustea și Victor Simonov. De asemenea, există câteva piese destinate formațiilor de tip Brass în componență mică (de regulă, 5 instrumente) semnate de Ghenadie Ciobanu, Dmitrii Kițenko, Igor Iachimciuc ș.a. O mare parte a repertoriului, însă, o constituie prelucrările, aranjamentele creațiilor preluate din diferite genuri ale muzicii, inclusiv lucrări folclorice. Simfonia nr. 3 a lui Victor Simonov, scrisă nemijlocit pentru fanfară, valorifică plenar sonoritatea și expresivitatea acestui tip de orchestră.

Cuvinte-cheie: fanfară, repertoriu, creații originale, simfonia nr. 3 a lui V. Simonov, structură, interpretare

The brass band occupies an important place in the social and cultural life of the Republic of Moldova. The repertoire dedicated to the brass band, in terms of musical genre, is diverse: from marches, academic creations, to folk, entertainment, pop-rock, jazz, etc. Despite the rich repertoire, we regrettably note a small number of works written directly for brass band. Among established composers from the Republic of Moldova (or who worked in our country), who wrote for the brass band, we can name Nicolae Chiosa, Gheorghe Mustea and Victor Simonov. There are also some pieces intended for brass bands in small composition (usually 5 instruments) signed by Ghenadie Ciobanu, Dmitrii Kitenko, Igor Iachimciuc and others. A large part of the repertoire, however, is the processing, the arrangements of creations taken from different genres of music, including folkloric works. Symphony no. 3 by Victor Simonov, written directly for brass band, makes full use of the sonority and expressiveness of this type of orchestra.

Keywords: brass band, repertoire, original creations, symphony no.3 of V. Simono, structure, interpretation

1 E-mail: sbadrajan@yahoo.com

2 E-mail: oleg_cazacu76@mail.ru

Introducere

Orchestra de fanfară este prezentă în viața socială și culturală a Republicii Moldova atât în mediul urban cât și în cel rural. Astăzi ea activează pe lângă casele de cultură, în cadrul diferitor organizații, inclusiv de stat, este obiect de studiu în instituțiile de învățământ muzical specializat ș.a. În acest context, etnomuzicologul Ghizela Sulițeanu menționează: „Despre fanfară în cultura muzicală românească se poate afirma în timpul nostru că a reprezentat dintotdeauna una dintre cele mai îndrăgite, răspândite și interesante manifestări” [1 p. 125]. La rândul său, V. Chironda subliniază: „Muzica executată la instrumentele de suflat din lemn, alamă și de percuție are un bogat arsenal expresiv și joacă un rol important și eficient în educația estetică a oamenilor de diferite vârste. Instrumentele aerofone, precum menționa cunoscutul folclorist român Tiberiu Alexandru, sunt cele mai numeroase din lumea cântecului popular” [2 p. 3]. Repertoriul muzicii de fanfară cuprinde creații de autor, respectiv, lucrări ale compozitorilor consacrați sau ale interpreților, și diferite aranjamente ori prelucrări. Din pleiada compozitorilor care au scris pentru orchestra de fanfară fac parte: Nicolae Chiosa – *Moldova-marș* (1969), *Dans găgăuz* (1983); Victor Simonov – *Uvertura moldovenească* (1979), *Arabescuri vesele* (1987), *Despărțire* (1990), *Simfonia nr.3* (2010) ș.a.; Ghenadie Ciobanu – *Imnul pământului natal* (1986); Gheorghe Mustea – *Marș Magnific* (1986) etc. Interesul compozitorilor pentru instrumentele aerofone este materializat și în producții destinate ansamblurilor, cum ar fi Brass Quintet (1991) de Ghenadie Ciobanu; *Jazz-vals* pentru Brass Quintet (1991) – Oleg Negruța; Brass Quintet, 4 piese pe teme ungurești (1996) – Dmitrii Kițenko; *Malanca* pentru Brass Quintet (2011) – Igor Iachimciuc ș.a. Totuși, constatăm un număr infim de lucrări scrise nemijlocit pentru fanfară. O mare parte din creații executate de fanfară sunt preluate din alte genuri muzicale, opusuri scrise pentru diferite instrumente, orchestra de cameră și cea simfonică, lucrări vocale, la fel, fie de cameră, fie vocal-simfonice sau muzica din operă, de asemenea, muzică populară, ușoară etc.

Simfonia nr. 3 (2010) a compozitorului Victor Simonov

este o lucrare amplă, scrisă pentru orchestra de fanfară [3]. Componenta instrumentală cuprinde tot grupul de instrumente aerofone și de percuție. Compozitorul o numește simfonie-suită, întrucât macro-structura denotă suprapunerea a două genuri forme specifice – suită și simfonie. Respectiv, în textura muzicală întâlnim trăsături distinctive ale acestora: patru părți tipice pentru simfonie, unde titlurile părților II și IV corespund genului de simfonie, iar denumirile părților I și III indică spre genul de suită I – Bocet, II – Scherzo, III – Cântec de leagăn, IV – Final. Ca surse intonaționale compozitorul utilizează și elemente inspirate din melosul folcloric rusesc, cum sunt bocetul, cântecul de leagăn ș.a.

Partea întâi, scrisă în tonalitatea *F-dur*, are o arhitectonică deosebită de cea tipică genului de simfonie. De regulă, prima parte este scrisă în forma de sonată. În cazul dat autorul utilizează o formă tripartită simplă (**Tabelul 1.1**).

Tabelul 1.1

Introducere	A	B	A ₁	Codă
	cf. 1	cf. 2	cf. 3	cf. 4-5

Debutază simfonia cu o introducere, „un bocet” în partida cornetului susținut de un acompaniament recitativ al grupului de alamă – tenor, bariton și tuba (bas). Linia melodică corespunde caracterului sumbru, asemănător unui bocet, plin de tristețe și jale. Introducerea conține și intonații de suspin, redade prin salturi de cvartă și secundă, urmate de pasaje descendente cu accente ritmice neregulate. Astfel, se creează o imagine sonoră de doliu. Pentru atingerea efectului scontat o atenție sporită se va atrage articulațiilor indicate în text (**Exemplul 1.1**).

Exemplul 1.1.V. Simonov, Simfonia nr.3, partea I, Introducere

După trasarea temei introducerii de două ori pe nuanțe de *mf* și *p*, de la cifra 1 în partitură începe tema *a*, expusă în partida instrumentelor, de regulă, solistice – flaut, flautpiccolo, clarinet, saxofon, susținută prin acorduri și pulsație ritmică sincopată de grupul de acompaniament. Această temă este etalată în diferite registre cu o amplificare treptată a sonorității, pe nuanța de *mf*, acumulând energie, care se revarsă ulterior în tema *b* (**Exemplul 1. 2**).

Exemplul 1.2.V. Simonov, Simfonia nr.3, partea I, Tema *a*

Tema *b* are caracter contrastant, profund dramatic, este cântată pe nuanța de *f*, ce se aseamănă cu un strigăt de durere. Linia melodică este în descendență, producându-se o acumulare treptată de energie și încărcătură dramatică interioară prin sunete înalte pe durate mari, apoi rarefierea sonoră este „umplută” cu pasaje în durate mărunte și la octavă descendentă. Articulația, predominant *legato*, contribuie la asigurarea efectului scontat (**Exemplul 1. 3**).

Exemplul 1. 3.V. Simonov, Simfonia nr.3, partea I, Tema *b*

După expunerea temei *b* de două ori, cu cifra 3 revine tema *a* în aceeași manieră de execuție, la același instrument – cornet – și un acompaniament de fundal la saxofon alto și tubă. La cifra 4 este o mică codă a părții întâi, bazată pe cel de-al doilea motiv al temei *a*, interpretată la cornul 1 – formulă ritmico-melodică formată din optimi, ce amintește un ostinato ritmic. Încheie partea întâi pe durate mari, în registrul acut, nuanța de *p* ca o extenuare de forțe. Grupul de instrumente, care asigură acest efect, sunt saxofoanele alto 1și 2, cornetul 1 și 2, tenorul 2 și 3 și bașii, aplicând articulațiile *legato* la saxofoanele alto 1-2, cornii 1-2, tromboanele, iar *détaché* – tubele.

Partea a doua, scrisă în tonalitatea *c-moll*, introduce un contrast tematic și de tempo în ciclul simfoniei. Forma este tripartită complexă, a cărei schemă este indicată mai jos (**Tabelul 2.1**).

Tabelul 2.1

Introducere	A	B	A ₁	Codă
	a a ₁	b	a a ₁	A
	cf. 6 cf. 9-10	cf. 12	cf. 15 cf. 18	cf. 20

Însuși titlul părții – *Scherzo*, ceea ce nu este tipic pentru mișcarea a doua din genul de simfonie (de regulă, este un *Andante*), invocă energie, vitalitate și mișcare. Victor Simonov indică tempo-ul *Allegretto assai*, confirmând caracterul jucăuș al materialului sonor. La fel ca și în prima parte, aici este o mică introducere cu un tematism structurat pe imitație cu aplicarea articulației *staccato*. Unui pasaj descendent, interpretat la oboi și clarinet, îi răspunde saxofonul cu un alt pasaj, structurat pe o melodie în oglindă (**Exemplul 2.1**).

Exemplul 2.1. V. Simonov, Simfonia nr.3, partea II, Introducere

Tema *a* debutează în partida clarinetului de la cifra 6. Linia melodică, energică, mobilă și susținută de grupul instrumentelor din lemn, cu o pulsație ritmică sincopată, este construită din formule ritmice variate – triolet, durate cu punct etc. Articulația *staccato*, indicată de autor la flaute 1-2, oboi 1-2, clarinet 1-2, saxofoanele alto 1-2, contribuie substanțial la susținerea atmosferei active (**Exemplul 2.2**).

Exemplul 2.2.V. Simonov, Simfonia nr.3, partea II, Tema *a*

Ulterior, tema este preluată de cornet la cifra 7, variată. De la cifra 9, pe un *tutti* orchestral, tema a_1 sună voluptuos, maiestuos, la nuanța de *f*, în registre extreme (acut și grav). Această sonoritate amplă durează câteva măsuri (cf. 9-10), apoi este stopată de o punte scurtă *meno mosso* ce domolește energia acumulată și pregătește caracterul tematismului din următorul compartiment.

Secțiunea B reprezintă centrul liric al părții a doua. Tema *b*, expusă în tonalitatea *cis-moll*, pe durate mari, este plină de melancolie. Ea sună la flaut solo cu articulația *legato*, în registrul de maximă expresivitate, pe nuanța de *mp* și trasată în duet cu partida clarinetului solo, care completează, de fapt, cu durate mărunte linia melodică a flautului. Susținerea armonică este încredințată cornului. Compartimentul dat are rol de episod nou, în care se dezvoltă tema *b* prin diferite mijloace: variere melodică, ritmică, paletă de culori instrumentale, registre etc. (cf.12-14) (**Exemplul 2.3**).

Exemplul 2.3. Simonov, Simfonia nr.3, partea II, Tema *b*, secțiunea B

De la *Tempo I* începe Repriza scherzo-ului cu aceeași scurtă introducere, urmată de tema *a* de la cifra 15. Tematismul este etalat în partidele mai multor instrumente (flaut, oboi, clarinete, saxofoane alto, trompete și cornete), ce se succed în redarea temei de câteva ori cu diferite varieri și amplificări sonore și articulații diverse utilizate: *marcato*, *staccato*, *detaché*, *legato*. La cifra 20, pe un *tutti* orchestral, partea a II-a încheie cu o codă fastuoasă, energică, la baza căreia stă tema *a*, interpretată în partida instrumentelor: cornet, clarinet, saxofon. Celelalte instrumente creează suportul armonic.

Partea a treia este scrisă în tonalitatea *f-moll* și creează un contrast pronunțat cu celelalte părți. Ea reprezintă un cântec de leagăn, ceea ce indică și titlul părții scris de compozitor. Forma arhitectonică este tripartită complexă, a cărei schemă este indicată mai jos (**Tabelul 3.1**).

Tabelul 3.1

A			B	A ₁
a	b	a ₁	episod	A
cf. 21	22	24	cf. 25	cf. 28

Această parte debutează în tempoul *Andante* cu tema *a* în partida cornetului, fiind însoțită de intonații tipice cântecului de leagăn și anume: intervalele predominante în linia melodică de secundă-terță. Instrumentele de suflat din lemn preiau în scurt timp linia melodică la unison cu articulația *legato*, iar instrumentele de alamă susțin tematismul prin acompaniament armonic pe o pulsație ritmică reținută (**Exemplul 3.1**).

Exemplul 3.1.V. Simonov, Simfonia nr.3, partea III, Tema *a*

De la cifra 22, în partida fagotului, este interpretată tema *b*, având o linie melodică desfășurată, în caracter narativ la corni cu o pulsație ritmică sincopată. În continuare tema este variată și preluată de diferite instrumente (**Exemplul 3.2**).

Exemplul 3.2. V. Simonov, Simfonia nr.3, partea III, Tema *b*

De la cifra 24 revine tema *a*, doar că de această dată linia melodică este expusă în oglindă la cornet, susținută de întreaga orchestră în factură acordică. La scurt timp, de la cifra 25 începe compartimentul B, care reprezintă un episod axat pe dezvoltarea unei teme noi și a unui fragment al temei *b* din compartimentul A, în care linia melodică în partida baritonului este inversată, având salturi la octavă. În rezultat este creată o atmosferă agitată, nervoasă. Acest material tematic este dezvoltat, în special, prin cromatizare, fragmentare a melodiei și trasare (cf. 26-27) la diferite instrumente (**Exemplul 3.3**).

Exemplul 3.3. V. Simonov, Simfonia nr.3, partea III, Compartimentul B, prima temă

Toată această stare de frământare duce la extenuarea eroului. Astfel, de la cifra 28 începe Repriza cu revenirea doar a temei *a* la fagot, în același caracter și manieră interpretativă. Încheie partea a treia pe nuanța de *p*, în registrul acut, calm și în factură acordică. Această parte, prin caracterul și conținutul ideatic, creează o arcadă semantică cu prima parte. Chiar dacă este intitulată *Cântec de leagăn*, iradiază aceeași atmosferă sumbră și părere de rău.

Partea a patra reprezintă un final tipic pentru genul de simfonie. Este scrisă în tonalitatea *F-dur* și forma de sonată (**Tabelul 4.1**).

Tabelul 4.1

Introducere	Expoziție	Dezvoltare	Repriză	Codă
	TP TS	TP TS	TP TS	
	cf. 32 36	cf. 38-39 43	cf. 45 48	cf. 50

Finalul debutează cu o introducere masivă la *tutti* orchestral pe nuanța *f*, la unison, caracter festiv și maiestuos, articulații diverse utilizate – *legato*, *marcato*, corespunzător atmosferei create (**Exemplul 4.1**).

Exemplul 4.1. V. Simonov, Simfonia nr.3, partea IV, Introducere

Tema principală (TP) este trasată în partida cornetului și executată cu articulații *staccato* și *marcato* conforme caracterului temei (de la cifra 32). Linia melodică este expusă în manieră jucăușă, mișcare activă ascendentă pe *staccato* și plină de vitalitate. Grupul instrumentelor de alamă cu funcție de acompaniament creează fundalul armonic, fiind de factură verticală (**Exemplul 4.2**).

Exemplul 4.2. V. Simonov, Simfonia nr. 3, partea IV, Tema principală

În continuare tema principală este preluată și de saxofon (cifra 33), iar la cifra 34 această temă este interpretată imitativ de cornet și saxofon. Observăm că acest procedeu polifonic este frecvent utilizat de compozitor. La cifra 36 sună tema secundară (TS) în partida cornetului, susținut de corni pe mișcare ritmică sincopată. Acest fragment, ca procedeu de scriitură componistică, este asemănător cu cel al temei *b* din partea a treia, chiar și intonațional sunt apropiate, în special, prin prevalarea intervalurilor de cvartă și secundă. De la cifra 39 începe dezvoltarea temei principale, utilizându-se același procedeu polifonic imitativ la grupul de instrumente: fagot, tenor-saxofon, cornet. Această temă este dezvoltată prin cromatizare și variere, fiind preluată de la un instrument la altul. Tema secundară în compartimentul dezvoltare începe de la cifra 43 în partida cornetului, susținută pe fundal de corni cu aceeași mișcare ritmică, doar că simetrică de această dată. Linia melodică este variată, cromatizată, dar nu-și pierde cantabilitatea (*Exemplul 4.3*).

Exemplul 4.3. V. Simonov, Simfonia nr.3, partea IV,TS, dezvoltare

După o serie de trasări a temei secundare, de la cifra 45 începe Repriza. Aceasta readuce starea vioaie de spirit, caracterul inițial al finalului, cât și maniera interpretativă. După câteva expuneri a materialului tematic al temei principale (cifra 45-47), tema secundară se impune cu caracterul său liric, cantabil, nostalgic, creând impresia aspirațiilor spre bine. Predomină intervalica de cvartă și secundă ascendentă, procedeu reluării motivului de pe tonuri diferite și din ce în ce mai înalte. Cu o pulsație perpetuă, de la cifra 50, începe Coda finalului. Factura masivă, interpretarea la unison, *tutti*, cât și nuanța de *f* indică spre impunerea dominantă a caracterului vital și pozitiv (după câteva tentații melancolice, triste și sumbre). Simfonia încheie fastuos, energic și grandios.

Concluzii

Așadar, Simfonia nr. 3 semnată de Victor Simonov reprezintă o lucrare inedită, consacrată în exclusivitate orchestrei de fanfară. În urma analizei structurale și interpretative a lucrării, constatăm că autorul realizează o sinteză a particularităților compoziționale specifice genului de simfonie și a celui de suită. Menționăm faptul că absolut toate compartimentele medii B, temele interne *b*, tema secundară a finalului reprezintă centre lirice, meditative, melancolice, uneori sumbre ale simfoniei. Pe parcursul tuturor părților observăm preferința pentru procedee de lucru și dezvoltate a materialului tematic precum varierea, secvențierea, trasarea de pe diferite înălțimi, imitația ș.a. Unitatea ciclului se realizează prin arcade ideatice, intonaționale (temele *b*, tema secundară a finalului) și tonale *F-dur*, *c-moll*, *f-moll*, *F-dur*. În ceea ce privește orchestrația, subliniem că, în majoritatea cazurilor, temele

de bază sunt executate, în primul rând, la cornet, apoi sunt preluate și de alte instrumente solistice ale orchestrei, iar cele de acompaniament au rolul fidel de susținător armonic sau ritmic. Varietatea articulațiilor indicate de autor facilitează actul interpretativ, asigurând astfel redarea autentică a conținutului ideatic al simfoniei.

Referințe bibliografice

1. SULIȚEANU, G. Fanfara în folclorul muzical românesc. In: *Muzica*. 1996, nr.1/2, pp.125–135, 153–160. ISSN 1220-742x.
2. CHIRONDA, V. *La horă-n sat: Melodii populare moldovenești pentru fanfară*. Chișinău: Hiperion, 1993.
3. Симонов Виктор Александрович. В: *Академик: Большая биографическая энциклопедия* [accesat 04 dec. 2024]. Disponibil: https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography%20/113189/%20%D0%A1%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2.